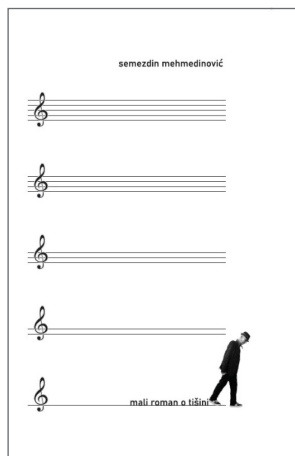

Vladimir Arsenić

PESNIČKO FIKSIRANJE SEĆANJA

(Semezdin Mehmedinović: *Mali roman u tišini*, Buybook, Sarajevo, 2025)

Semezdin Mehmedinović spada među najvažnije žive stvaraoce našeg, jednog a četvoroimenog, jezika. Ovo govorim s potpunom uverenosti u tačnost iskaza jer njegova slava, a posebno njegove knjige, nadilaze sve granice koje nam naše, a i nametnute nam, politike postavljaju. U tom smislu i ne iznenađuje što broj tekstova napisanih o knjizi *Mali roman u tišini* prevazilazi okvire od dve-tri kritike koliko uspevu da skupe relativno uspešni autori. Što će reći da je pojavljivanje svake njegove nove knjige ozbiljan književni događaj, ako ne i glavni događaj sezone. Posebno u trenucima kad je sintagma književni događaj sezone izgubila na značaju do te mere da su ljudi već koliko danas zaboravili ko je dobio Nobelovu, a ko Ninovu nagradu.

Semezdin Mehmedinović je pre svega pesnik. Njegov „iskošeni” pogled na svet, vrlo intimistički, nije moguće sakriti ispod naslova *Mali roman o tišini*. Ovaj tekst ili, ako hoćete, ova Knjiga obimom zaista pripada romanesknoj formi, ali sadržinski ona je sva od metafora i simbola, a nikako od metonimija i sinegdoha svojstvenih prozi, kako je to lepo definisao Jakobson. Nije naravno intimizam stran ovom autoru. Štaviše, čak je i *Sarajevo blues*, knjiga koja ga je proslavila, intimistički prikaz rata i ratnog stradanja glavnog grada Bosne i Hercegovine. Čisto strukturalno gledano (ako je tako moguće gledati na knjigu koja opisuje zločinačku opsadu grada, najdužu u modernoj istoriji), ona je sva od fragmenata što hvataju detalj koji takozvani običan posmatrač ne uspeva da vidi, a koji svojom metaforičnošću i simbolikom ostavlja trajnije posledice od puke vesti ili informacije.

U prethodnom pasusu sam svesno napisao reč knjiga velikim slovom, jer se radi o nečemu što bi trebalo da bude, a nadam se da nije, testamentarni tekst. Međutim, ima u ovom pozivanju na Borhesa i ideju Knjige još nečeg. Naime, Mehmedinović zaista pokušava da sumira svoj život i stavi ga u okvir *Malog romana o tišini* i da ga kroz oživljene scene zapiše i na taj način zavešta, ma koliko to bilo zapravo iluzorno, čega je on više nego svestan, pa se tako uspostavlja igra sa svim pojmovima koji čine naslov. Niti je knjiga mala, niti je roman u klasičnom smislu, niti je on o tišini, već o mislima i sećanjima koje na izvestan način budi i provocira ono što percipiramo kao spoljašnju tišinu. Zbog toga je Džon Kejdž jedan od važnijih sagovornika u knjizi, premda on uprkos kompoziciji 4.33 uopšte nije verovao u tišinu.

Iz tog razloga je tekst ispisan u fragmentima. Svaki od njih nosi naslov i može da se nađe na bilo kom mestu u tekstu. Njihov poredak, naravno, nije nimalo slučajan i on stva-

ra unutrašnju dinamiku i dramaturgiju knjige čija se napetost (ovu reč ne treba shvatiti doslovno jer knjiga nije triler, niti bilo kakav žanrovski uradak) iskazuje u onom što je neizrečeno (u međuprostoru teksta), a što je zapravo sam autor koji iz teksta izrasta. Taj autor je Semezdin Mehmedinović, ali ne kao istorijska ličnost već kao tekstualni konstrukt, pa je stoga svaka autobiografska, autofikcijska knjiga tek čitalačka ideja onoga što bi njen autor mogao da bude.

A šta je, odnosno ko je, lik koji izrasta iz teksta *Malog romana o tišini* koji, kako sam pokušao da pokažem, nije baš ono za šta se izdaje? Da li to zamišljenog/podrazumevanog autora čini manje stvarnim? Svakako ga čini neuhvatljivijim i u tom trenutku književnost zapravo počinje da dobija na značaju, počinje da igra na svom terenu. Sudar čitalačke i spisateljske imaginacije pretvara istorijske ličnosti koje se u ovom tekstu pojavljuju u eterična bića, u osobe upitnog ontološkog statusa, ali, paradoksalno, tim stvarnije, tim bitnije za ono što je Dejan Ilić jednom prilikom nazvao *vežbanje života*. Drugim rečima, nije bitno da li je Saša Hemon koji se pojavljuje u tekstu veran prikaz istorijske osobe, već je važno da on kao lik u sećanju naratora izrasta u simbol, a njihov odnos u tekstu postaje metafora za nešto.

Kakav se život vežba čitanjem *Malog romana o tišini*? Da li je to neki tihi, gotovo monaški život u kojem je aktivnost okrenuta nadasve unutra i naviše, odnosno ka sebi i bogu? Naprotiv, ovo je knjiga koja vrci od života, čak i kad je glas kroz koji nam je ona posredovana, onaj podrazumevani Semezdin Mehmedinović, pasiviziran do uloge posmatrača i neretko crtača. Nažalost, zbog prirode bolesti na koju se više puta pripovedač žalio, mi smo, kao čitaoci, ostali uskraćeni za raskoš njegovog crtačkog talenta očitog u *Autoportretu s torbom* ili *Knjizi prozorâ*, pa čak i u *Me'među...*, ali ostaju nam kratke ekfraze, opisi umetničkih dela s kojima se suočava, a koji kao prodor drugog u tekst uvek ostavljaju prostora da se u njega ušunjamo. Bez obzira, dakle, što on ne igra glavnu ulogu u svakom od fragmenata u smislu agensa radnje, to ne znači da radnje nema. Ukratko, ova knjiga se mogla zvati i *Moj život u umetnosti*, a Stanislavski se ne bi ljutio što mu se krađe naslov. Naime, ako je nešto zajedničko većini fragmenata, onda je to odnos koji prema tekstu ima njihov autor – Umetnik. Opet se koristim velikim slovom jer očigledno je ne samo da se podrazumevani autor bavi umetnošću, već i da je umetnost gotovo sve što ga zanima. Ovo je knjiga najviše o bivanju Umetnikom, najpre pesnikom, književnikom, ali i muzičarem, slikarem, filmskim i pozorišnim umetnikom. Takođe je i knjiga o tome šta znači biti Umetnik, na koji način se to postiže i šta to podrazumeva, ali i o načinu na koji se Umetnik nosi/sudara/suočava sa svetom.

U tekstu o *Malom romanu o tišini* objavljenom na portalu *strane.ba* Senka Marić se pita kome je upućen ovaj tekst, za koga je napisan. Mislim da je to ključno pitanje za svaki književni tekst, pa čak i za one koji nisu i nikad neće biti objavljeni. Jer pisanje podrazumeva stanje „ne-jastva”, odnosno podrazumeva posredovanje sopstva jezikom. Odgovor koji mostarska spisateljica daje jamačno je tačan, ali meni se čini da mu je potrebna dopuna, upravo zbog činjenice da postoji izlaženje iz „ja” koje se aktualizuje pisanjem. U tom smislu, roman je napisan samom sebi, on je svojevrсни autodafe čin vere, vere u sposobnost da se jezikom (re)kreira sopstveni život i da se on ponovo kroz jezik proživi.

Premda može tako da zvuči, ne radi se o egocentričnom, egomanijačkom tekstu (nije da takvih primera nema u onome što nazivamo postjugoslovenska književnost), već upravo suprotno, o pitanju koje je svojevremeno postavio i Vojislav Despotov: *Kad bismo se ponovo rodili, da li bismo ponovo živeli?*

U *Malom romanu o tišini* se kroz sećanja, fragmentarna jer samo takva i mogu da postoje, ponovo živi život, živi se kroz oživljavanje događaja, kroz oživljavanje i/ili prizivanje dragih prijatelja, žena i muškaraca, živi se kroz rekreiranje onoga što je u životu najvažnije, a to je za Semezdina Mehmedinovića umetnost. Da, naravno, tu je i S., tu je i ljubav, nesumnjivo. Ali sam najpre tu „ja-koji-pišem--ja-koje-je-bilo” i pitam se da li je to stvarnost, odnosno uspostavljam to kao stvarnost upravo činom zapisivanja, pretvaranja sećanja u književni tekst.

Potom je manje važno da li se radi o romanu, fragmentarnoj prozi ili pak o pesmama u prozi. Forma je ovde, kao i u mnogim drugim slučajevima, pronašla svoj sadržaj ili je on nametnuo formu koja je bila jedina moguća. To je takođe odlika velike literature – da sama nameće svoju formu, da se čuvena dihotomija o kojoj estetika raspravlja već stolećima zapravo učini trivijalnom i bespotrebnom. U ovoj knjizi oni su neraskidivi. Niti bi bilo moguće tekst ubaciti u neprekinut pripovedni niz, niti je ideja pripovedanja ona koja sadržaj oblikuje, a nije da pripovedanja nema, štaviše. Vrlo je lako moguće uspostaviti hronologiju događaja opisanih u tekstu. Postoji jasan scenosled koji je namerno ispretumban kako bi se čitalac aktivno uključio u dešifrovanje uzroka i posledica, ali to je tek jedno od mogućih čitanja, po mom mišljenju ograničavajuće, te samim tim pogrešno. Da je napisan u bilo kom drugom obliku, *Mali roman o tišini* ne bi bio ista knjiga. Ne bi nas nakon svakog fragmenta naterao na autorefleksiju, kao nakon svake pročitane pesme.

Što se mene tiče, možemo ga zvati i romanom. Ovaj je književni rod ionako toliko rastegljiv da se u njega trpa sve i svašta, pa što ne bismo izdavaču učinili plezir pa i ovu knjigu nominovali za jednu od brojnih nagrada. Nije da ih se Mehmedinović već nije nadobijao, ali kapitalistička logika iza ovog naslova je jasna i nema joj se šta zameriti. Ono što nazivamo tržištem traži da se roman postavi na vrh piramide, a da u njenom podnožju ostane poezija kao najmanje komercijalan književni rod. Ova situacija je zapravo i otpočela u trenutku kad je omogućena jeftina štampa i kad su knjige postale roba, kao i svaka druga. Onda se prostom logikom „debela” knjiga pojavila kao „popularnija” od „tanje”. Zvuči banalno?! Ali šta u ljudskom rodu nije takvo, osim ljubavi i umetnosti.

Zbog toga je Mehmedinovićev tekst izuzetno dragocen. Ne samo kao fiksiranje sećanja pesnika koji se družio s pesnicima, slikarima, muzičarima, koji je živio na dva kontinenta, u dva jezika, koji je zaista stekao slavu i izvan granica našeg jezika, već kao pohvala umetnosti i ljubavi i svim onim stvarima koje su u životu zapravo i jedino važne, a na koje, zahvaljujući tehnološkoj razmaženosti i društvenim mrežurinama (*augmentativ courtesy of S. S.*) veoma često zaboravljamo. Svi sitni pleziri, svi minijturni dopaminski šotovi koje dobijamo od lajkova, svi rilovi na koje se nasmejemo ili, ne daj bože, zabrinemo, sve je to vredno pišljiva boba, dođe i prođe i zaboravimo. Umetnost i ljubav

ne prolaze nikad, ma koliko to paradoksalno zvučalo serijskim preljubnicima i preljubnicama.

Možda deluje kao nebitno danas i ovde, u trenucima kad se svet zaista radikalno menja, a cenu te promene plaćamo i osećamo na sopstvenoj koži, ipak *Mali roman o tišini* je umetnost parekselans. Radi se o tekstu kojem se možete vraćati nebrojeno puta, u koji možete da uđete odakle hoćete, koji vas tera da o njemu mislite i da ga se sećate, da ga citirate dragim osobama i da nad njim drhtite od uzbuđenja ili jednostavne lepote.